

5. Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος - Ομιλία

Το συγκεκριμένο κειμενικό είδος απαιτεί από την πλευρά του μαθητή τη συγγραφή ενός προφορικού (ρητορικού) λόγου, τον οποίο υποτίθεται πως πρέπει να εκφωνήσει σε κάποια περίπτωση. Οι σημαντικότερες από τις υποθετικές αυτές περιστάσεις είναι οι εξής:

A. Ορισμός

Πρόκειται για προφορικό λόγο που εκφωνείται με αφορμή συγκεκριμένη περίπτωση και με αντικείμενο ευρείας θεματολογίας (πολιτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, επιστημονικό, θρησκευτικό κ.λπ).

B. Είδη:

- ▶ **Εισήγηση:** Πρόκειται για ομιλία που εκφωνείται σε συλλογικό όργανο, η οποία περιλαμβάνει είτε προτάσεις πάνω σε συγκεκριμένο θέμα είτε ανακοινώσεις σχετικά με συγκεκριμένο ζήτημα. Μια εισήγηση μπορεί να απευθύνεται σε όλα τα είδη ακροατηρίων που προαναφέρθηκαν για την ομιλία.
- ▶ **Διάλεξη:** Πρόκειται για λόγο που εκφωνείται ενώπιον εξειδικευμένου ακροατηρίου [...] με σκοπό την πραγμάτευση ενός εξειδικευμένου (συνήθως επιστημονικού) θέματος. Η διάλεξη μπορεί να απευθύνεται μόνο σε ορισμένα είδη κοινωνικών ακροατηρίων.

Μία ομιλία μπορεί να απευθύνεται:

- α) σε εθνικό, διεθνές, κρατικό, διακρατικό, ή άλλο συλλογικό όργανο,
- β) σε κοινωνικό ακροατήριο.

Γ. Δομή

⇒ Προσφώνηση

Εξαρτάται άμεσα από την ιδιότητα του δέκτη και τις επιδιώξεις του πομπού και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Πρόκειται για τον εισαγωγικό χαιρετισμό που απευθύνει ένας ομιλητής στο ακροατήριό του. Όταν στο ακροατήριο παρευρίσκονται ιερωμένοι, προσφωνούνται στην αρχή. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.

π.χ. *Παναγιότατε, Εξοχότατε κύριε Πρόεδρε της Δημοκρατίας, Έντιμε κύριε Υπουργέ, Αξιότιμε κύριε Διευθυντή, Κυρίες και κύριοι,*

⇒ Πρόλογος

Ο ομιλητής παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει και ταυτόχρονα επιδιώκει να κερδίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.

π.χ. *Κύριε Πρόεδρε,
Αξιότιμα Μέλη,
Κυρίες και Κύριοι,*

Καταρχήν επιτρέψτε μου να ευχαριστήσω την Oxford Union που έφερε το θέμα αυτό για συζήτηση και ευχαριστώ που με προσκαλέσατε. Νομίζω ότι θα ήταν καλό αυτό το βράδυ ν' ακουστεί μια ελληνική φωνή. Μια φωνή έστω με τη φτωχή μου προφορά. Την ακούω και μορφάζω. Θυμάμαι εκείνο που είπε κάποτε ο Brendan Behan για κάποιο εκφωνητή. «Μιλάει σαν να 'χει τα Ελγίνεια Μάρμαρα στο στόμα του».

⇒ **Κύριο μέρος**

Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει ανάλογα με το θέμα:

- ▶ **Αφήγηση:** Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν.
- ▶ **Βεβαίωση:** Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού.
- ▶ **Ανασκευή:** Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται με επισήμανση των αρνητικών σημείων της, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.

π.χ. [...] *Κύριοι συνάδελφοι, δεν νομίζετε ότι μαζεύτηκαν πολλά παράπονα για ένα «όραμα ζωής»; Μήπως θα πρέπει να αρχίσει ο διάλογος; Όλοι συμφωνούμε στο ότι η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση θα πρέπει να είναι ολοκληρωμένη και να αρχίζει από το δημοτικό. Θα πρέπει να υπάρχει αποσύνδεση του Λυκείου και των ΑΕΙ. Οι μαθητές θα πρέπει να ψηφίζουν για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και οι Υπουργοί Παιδείας να έχουν υπηρετήσει στο χώρο της εκπαίδευσης.*

Η Εκκλησία από την άλλη πλευρά, περνά και αυτή κρίση. Η εκκλησιαστική περιουσία μένει ανεκμετάλλευτη, ο ρόλος του Αρχιεπισκόπου Χριστόδουλου σχολιάζεται από άλλους ως θετικός και από άλλους ως αρνητικός, ενώ στα σχολεία, το βιβλίο των Θρησκευτικών περιέχει αντιφάσεις. Έτσι, εκτός από εκσυγχρονισμό στην παιδεία θα πρέπει να υπάρξει και εκσυγχρονισμός στην Εκκλησία, που θα αρχίσει με την ανανέωση του βιβλίου των Θρησκευτικών.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται υποβάθμιση του πνευματικού μας πολιτισμού και τονίζεται η απουσία της πνευματικής ηγεσίας. Ευτυχώς, όμως, έχουν μείνει λίγοι ακόμη, όπως ο κ. Σαμαράκης, ο οποίος στη χθεσινή μας συγκέντρωση μας συμβούλεψε, για ακόμη μία φορά, να αντισταθούμε σ' αυτούς που θέλουν να δολοφονήσουν τα όνειρά μας. Εγώ σας απαντώ: «Αντιστεκόμαστε, κύριε Σαμαράκη, αντιστεκόμαστε» [...]

⇒ **Επίλογος**

Σύντομη ανακεφαλαίωση, ευχή, προτροπή, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.

⇒ **Επιφώνηση**

Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος της γραπτής διατύπωσής του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τις/τους δέκτες.

Αξίζει να προσεχθούν τα ακόλουθα:

- Ο πομπός επιβάλλεται να χρησιμοποιεί ύφος που να ταιριάζει στην επικοινωνιακή περίπτωση (επίσημο, οικείο, λογοτεχνικό, επιστημονικό κλπ.).
- Χρησιμοποιείται το δεύτερο πρόσωπο πληθυντικού και, όταν θεωρείται σκόπιμο, χρησιμοποιείται και το πρώτο πληθυντικού για ποικιλία ύφους.
- Ακολουθούνται όλες οι οδηγίες που ισχύουν για κάθε μορφή γραπτού επικοινωνιακού λόγου (π.χ. καθαρό γράψιμο, ευανάγνωστα γράμματα, παραγραφοποίηση, κλπ.)

Παραδείγματα προσχεδιασμένου προφορικού λόγου

Είδος	Ύφος	Γλώσσα	Παρατηρήσεις
συζήτηση στην τάξη	άμεσο, οικείο (φιλικό)	χρήση του α΄ πληθυντικού, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι συμμαθητές, αλλά και το γ΄ για να πεισθούν και για να γίνουν οι απαιτούμενες γενικεύσεις	Θεμιτές κάποιες έμμεσες ή άμεσες αποστροφές προς τους συμμαθητές, π.χ. «Φίλες και φίλοι, όλοι μας νομίζω ότι... ή ποιος από εσάς... ή εμάς...»... και προσφώνηση πριν τον επίλογο
σχολική εκδήλωση	άμεσο, οικείο (φιλικό), αλλά πιο τυπικό σε σχέση με τη συζήτηση στην τάξη	κυρίως γ΄ πρόσωπο, αλλά και α΄ πληθυντικού, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι ακροατές	θεμιτές κάποιες έμμεσες ή άμεσες αποστροφές, π.χ. «Κυρίες και κύριοι, φίλες και φίλοι, όλοι μας νομίζω ότι...ή εσείς...»... και προσφώνηση πριν τον επίλογο
εκδήλωση του δήμου	άμεσο, τυπικό (ημιεπίσημο)	κυρίως γ΄ πρόσωπο, αλλά και α΄ πληθυντικού, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι ακροατές	θεμιτές κάποιες έμμεσες ή άμεσες αποστροφές, π.χ. «Αγαπητοί συνδημότες, κυρίες και κύριοι... ή εσείς...»... και προσφώνηση πριν τον επίλογο
(εισήγηση) σε ημερίδα-συνέδριο	πιο τυπικό και επίσημο	κυρίως γ΄ πρόσωπο, λίγες οι αναφορές σε α΄ πληθυντικό	Περιττές οι αποστροφές· θεμιτή ενδεχομένως η προσφώνηση πριν τον επίλογο (Αγαπητοί σύνεδροι, κυρίες και κύριοι,»
(εισήγηση) σε συνέδριο νέων	άμεσο και οικείο, όχι πολύ τυπικό (ημιεπίσημο)	συνδυασμός γ΄ προσώπου και α΄ πληθυντικού, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι ακροατές	θεμιτές κάποιες έμμεσες ή άμεσες αποστροφές, π.χ. «Αγαπητοί σύνεδροι, φίλες και φίλοι, όλοι μας... ή εσείς...»... και προσφώνηση πριν τον επίλογο
Βουλή των Εφήβων	άμεσο, οικείο (φιλικό), σε κάποια σημεία και τυπικό	συνδυασμός γ΄ προσώπου και α΄ πληθυντικού, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι ακροατές	θεμιτές κάποιες έμμεσες αποστροφές, π.χ. «Μέλη της βουλής των εφήβων, φίλες και φίλοι, όλοι εμείς οι νέοι...»... και προσφώνηση πριν τον επίλογο

			λογο
ηλεκτρονικό φόρουμ	άμεσο, οικείο (φιλικό) και ζωντανό	κυρίως α' πληθυντικό, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι ακροατές..., αλλά και γ' για γενικεύσεις και αποδείξεις	θεμιτές κάποιες έμμεσες ή άμεσες αποστροφές προς τους ηλεκτρονικούς συνομιλητές και προσφώνηση πριν τον επίλογο
τηλεοπτική συζήτηση	άμεσο, οικείο (φιλικό) και ζωντανό	συνδυασμός γ' πρώτου και α' πληθυντικού, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι τηλεθεατές	θεμιτές οι έμμεσες ή άμεσες αποστροφές προς τους τηλεθεατές και η προσφώνηση πριν τον επίλογο

Υποδείγματα προσφωνήσεων σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο

ΟΙΚΕΙΟ/ΦΙΛΙΚΟ ΥΦΟΣ	ΗΜΙΕΠΙΣΗΜΟ ΥΦΟΣ	ΕΠΙΣΗΜΟ/ΤΥΠΙΚΟ ΥΦΟΣ
Αγαπημένοι φίλοι	Αγαπητοί φίλοι	Κυρίες και κύριοι
Αγαπημένοι συμμαθητές	Αγαπητοί σύνεδροι	Σεβαστοί σύνεδροι
Αγαπημένοι συμπολίτες	Αγαπητά μέλη	Σεβαστά μέλη
Αγαπημένοι ομοεθνείς	Αγαπητοί συμπολίτες	Σεβαστοί καθηγητές
Αγαπημένοι συνέλληνες	Αγαπητοί σύνοικοι	Εκλεκτοί σύνεδροι
Φίλες και φίλοι	Αγαπητοί δημότες	Εκλεκτά μέλη
Φίλοι ακροατές	Αγαπητοί πατριώτες	Αξιότιμοι σύνεδροι
Φίλοι συμμαθητές	Αγαπητοί συνάδελφοι	Αξιότιμοι κυρίες και κύριοι
Φίλοι συμπατριώτες	Αγαπητοί ακροατές	Σεβασμιότατε
Σύντροφοι		Παναγιότατε

Υποδείγματα εκφράσεων για το κύριο μέρος σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο

ΟΙΚΕΙΟ/ΦΙΛΙΚΟ ΥΦΟΣ	ΕΠΙΣΗΜΟ/ΤΥΠΙΚΟ ΥΦΟΣ
Σκέψου...	Ευθύνη και χρέος όλων μας...
Αναλογίσου...	Ας επιστρατεύσουμε τα δικά μας...
Ας θυμηθείς όλα αυτά...	Υπογραμμίστε εκλεκτοί σύνεδροι...
Είναι αδιανόητο να...	Ο προβληματισμός σας είναι η αφετηρία της δικής μας παραγωγικής δυναμικής...
Δε θα μπορούσα να παραλείψω...	Αναφέρομαι στους προβληματισμούς που όλοι μας έχουμε...
Χωρίς να είμαι υπερβολικός...	Εσείς οι πολιτικοί ηγέτες έχετε αναλάβει...
Ασφαλώς μπορούσα...	
Ενισχύοντας την άποψή μου...	

Υποδείγματα επιφωνήσεων σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο

ΟΙΚΕΙΟ/ΦΙΛΙΚΟ ΥΦΟΣ	ΗΜΙΕΠΙΣΗΜΟ ΥΦΟΣ	ΕΠΙΣΗΜΟ/ΤΥΠΙΚΟ ΥΦΟΣ
Ευχαριστώ.	Σας ευχαριστώ για την αμέρι-	Σας ευχαριστώ για την προσο-

	στη προσοχή σας.	χή που επιδείξατε.
Ευχαριστώ πολύ.	Σας ευχαριστώ για το θερμό ενδιαφέρον σας.	Σας ευχαριστώ για το ενδιαφέρον που επιδείξατε.
Σας ευχαριστώ.	Σας ευχαριστώ θερμά.	Σας ευχαριστώ προκαταβολικά για την ανταπόκρισή σας.
Σας ευχαριστώ πολύ.	Σας ευχαριστώ εκ βάθους καρδιάς.	
Σας ευχαριστώ και σας εύχομαι ό,τι καλύτερο.		
Σας χαιρετώ.		

Παράδειγμα ομιλίας

[Βουλή των Εφήβων]

Αγαπητέ κύριε Πρόεδρε,

Η λανθασμένη χρήση της από τα Μ.Μ.Ε. σε συνδυασμό με την εισροή των νεολογισμών και της γλώσσας του INTERNET, αλλά και το προβληματικό υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα, έχουν σαν άμεση συνέπεια την αλλοτρίωση της γλώσσας μας, κάτι που δε βοηθάει και στην αντιμετώπιση του αναλφαριθμητισμού. Θα ήθελα να αναφερθώ στην παγκοσμιοποίηση και στην επίδραση που θα έχει στην αλλοτρίωση της πολιτιστικής μας παράδοσης και κληρονομιάς. Ενώ σήμερα ζητούμε την επιστροφή των Μαρμάρων του Παρθενώνα, γνωρίζοντας τουλάχιστον πού βρίσκονται, με την παγκοσμιοποίηση θα είναι μάταιο να σκεφθούμε την αναζήτηση των βασικών πολιτισμικών μας στοιχείων.

Ευχαριστώ πολύ